

PRESUDA SUDA (peto vijeće)

8. lipnja 1999.⁽¹⁾

„Uredba (EZ) br. 1612/68 – Slobodno kretanje osoba – Pojam ‚radnik‘ – Sloboda poslovnog nastana – Financiranje studija – Diskriminacija na temelju državljanstva – Uvjet boravišta”

U predmetu C-337/97,

povodom zahtjeva koji je Sudu podnijela, na temelju članka 234. Ugovora o EZ-u (bivši članak 177. UEZ-a), Commissie van Beroep Studiefinanciering (Žalbena komisija za financiranje studija, Nizozemska) s ciljem da u sporu koji se vodi pred tim sudom između

C. P. M. Meeusen

i

Hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep,

donese odluku o tumačenju članaka 48. i 52. Ugovora o EZ-u (koji su nakon izmjene postali članci 39. UEZ-a i 43. UEZ-a) kao i članka 7. Uredbe Vijeća (EEZ) br.1612/68 od 15. listopada 1968. o slobodi kretanja radnika unutar Zajednice (SL L 257, str. 2),

SUD (peto vijeće),

u sastavu: J.-P. Puissochet, predsjednik vijeća, P. Jann (izvjestitelj), J. C. Moitinho de Almeida, C. Gulmann i D. A. O. Edward, suci,

nezavisni odvjetnik: A. La Pergola,

tajnik: H. A. Rühl, glavni administrator,

uzimajući u obzir pisana očitovanja koja su podnijeli:

- za C. P. M. Meeusen, P. J. M. Meeusen, otac tužiteljice u glavnom postupku,
- za nizozemsku vladu, A. H. M. Nierman, veleposlanica Kraljevine Nizozemske u Luksemburgu, u svojstvu agenta,
- za njemačku vladu, E. Röder, Ministerialrat u Saveznome ministarstvu gospodarstva, u svojstvu agenta,
- za Komisiju Europskih zajednica, P. J. Kuijper, pravni savjetnik i B. J. Drijber, član pravne službe, u svojstvu agenata,

uzimajući u obzir izvješće s rasprave,

saslušavši usmena očitovanja: C. P. M. Meeusen, koju je zastupao P. J. M. Meeusen; nizozemske vlade, koju je zastupao M. A. Fierstra, načelnik odjela za

europsko pravo pri Ministarstvu vanjskih poslova, u svojstvu agenta, i Komisije, koju je zastupao P. J. Kuijper, na raspravi održanoj 19. studenoga 1998.,
saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 28. siječnja 1999.,
donosi sljedeću

Presudu

- 1 Rješenjem od 26. rujna 1997., koje je Sud zaprimio 29. rujna iste godine, Commissie van Beroep Studiefinanciering (Žalbena komisija za financiranje studija) na temelju članka 234. Ugovora o EZ-u (bivši članak 177. UEZ-a) uputila je zahtjev za prethodnu odluku s više prethodnih pitanja koja se odnose na tumačenje članka 48. i 52. Ugovora o EZ-u (koji su nakon izmjene postali članci 39. UEZ-a i 43. UEZ-a) kao i članka 7. Uredbe Vijeća (EEZ) br. 1612/68 od 15. listopada 1968. o slobodi kretanja radnika unutar Zajednice (SL L 257, str. 2.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između C. P. M. Meeusen, tužiteljice u glavnom postupku i društva Hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep (u daljnjem tekstu: IBG), tuženika u glavnom postupku, a u vezi sa zahtjevom za stipendiju koji je C. P. M. Meeusen podnijela na temelju Wet op de studiefinanciering (Zakona o financiranju studija, u daljnjem tekstu: WSF) kad se upisivala na Provinciaal Hoger Technisch Instituut voor Scheikunde d'Anvers, visokoškolsku ustanovu.
- 3 Člankom 7. Uredbe br. 1612/68 određuje se:
 - „1. Prema radniku koji je državljanin države članice ne smije se, zbog njegovog državljanstva, u drugoj državi članici postupati drukčije nego što se postupa prema domaćim radnicima [...]
 2. Takav radnik uživa jednake socijalne i porezne povlastice kao domaći radnici.”[neslužbeni prijevod]
- 4 U skladu s člankom 7. WSF-a taj se zakon primjenjuje na:
 - „a. studente koji imaju nizozemsko državljanstvo;
 - b. studente koji nemaju nizozemsko državljanstvo, ali imaju boravište u Nizozemskoj i prema kojima se u pogledu financiranja studija postupa kao prema nizozemskim državljanima na temelju odredaba koje proizlaze iz ugovora sklopljenih s drugim državama ili iz odluke tijela međunarodnog javnog prava koja je za Nizozemsku obvezujuća;
 - c. [...]”

- 5 Financiranje koje je predviđeno WSF-om dodjeljuje se izravno studentu koji ima 18 i više godina. Sastoji se od osnovne stipendije, čiji iznos ne ovisi o prihodu roditelja i od dodatne stipendije čiji se iznos razlikuje ovisno o prihodima roditelja.
- 6 Prema članku 9. stavku 1. WSF-a, pravo na financiranje studija stječe se samo na temelju studija koji se pohađa u nizozemskoj ustanovi. Međutim, člankom 9. stavkom 3. predviđa se iznimka od tog pravila u korist određenih inozemnih ustanova prema kojima se postupa kao s nizozemskim ustanovama u svrhu primjene WSF-a. Nesporno je da je ustanova Provinciaal Hoger Technisch Instituut voor Scheikunde iz Antwerpena obuhvaćena tom iznimkom.
- 7 Iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da je C. P. M. Meeusen, belgijska državljanka i u vrijeme nastanka činjenica s boravištem u Belgiji, u kolovozu 1993. započela studij na Provinciaal Hoger Technisch Instituut voor Scheikunde u Antwerpenu. Njezini otac i majka su oboje belgijski državljani i imaju boravište u Belgiji. Njezin otac je direktor društva sa sjedištem u Nizozemskoj u kojemu drži sve udjele društva. Njezina majka je zaposlenica tog društva dva dana u tjednu. Sud koji je uputio zahtjev smatra da je njezina aktivnost stvarna i konkretna.
- 8 C. P. M. Meeusen je 14. listopada 1993. podnijela zahtjev IBG-u radi stipendiranja svojeg studija na temelju WSF-a.
- 9 IBG je najprije odobrio financiranje C. P. M. Meeusen, koja je za razdoblje od studenoga 1993. do ožujka 1994. dobivala osnovnu stipendiju, ali je njezin zahtjev naknadno odbijen odlukom od 2. listopada 1994., kojom joj je osim toga naloženo da vrati svote koje je već primila. Odlukom IBG-a od 12. siječnja 1995. odbijen je i prigovor protiv tog odbijanja financiranja.
- 10 Nakon što je njezin prigovor odbijen, C. P. M. Meeusen je pred Commissie van Beroep Studiefinanciering (Žalbena komisija za financiranje studija) podnijela tužbu. Ona je pred tim sudom tvrdila da pravo na financiranje studija ne može biti uvjetovano zahtjevom da dijete živi ili boravi na području države članice u kojoj su njezini roditelji zaposleni, kao što ne može biti ni u vezi s državljanstvom. IBG je u svoju obranu istaknuo da se tužiteljčini roditelji ne mogu smatrati radnicima migrantima u smislu članka 48. Ugovora, jer oni ne žive u Nizozemskoj. Da bi se osoba mogla smatrati radnikom migrantom, ona mora imati svojstvo zaposlenika i mora imati dokazano boravište u državi domaćinu. Kad je riječ o pograničnim radnicima, na koje se odnosi preambula Uredbe br. 1612/68, tu se radi o osobama koje su zaposlene u neposrednoj blizini granice.
- 11 U tim je okolnostima sud koji je uputio zahtjev odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:
 - „1. (a) Je li okolnost, kao što je ona u predmetnom slučaju, da je majka tužiteljice zaposlena u društvu s ograničenom odgovornošću u kojemu je njezin suprug direktor i drži sve udjele društva, prepreka da bi se nju

smatralo radnikom migrantom u smislu članka 48. Ugovora o EZ-u i Uredbe (EEZ) br. 1612/68?

U slučaju da je odgovor na prvo pitanje pod (a) negativan:

- (b) Sud je u svojoj presudi od 26. veljače 1992., Bernini (C-3/90, Zb., str. I-1071.) odlučio da financiranje studija koje država članica odobri djeci radnika za radnika migranta predstavlja socijalnu povlasticu prema članku 7. stavku 2. Uredbe Vijeća (EEZ) br.1612/68, kada radnik i dalje uzdržava dijete. U takvom slučaju dijete se može pozvati na članak 7. stavak 2. da ishodi financiranje studija pod istim uvjetima kao što su uvjeti koji se primjenjuju na djecu domaćih radnika, a osobito bez mogućnosti određivanja dodatnog uvjeta koji se odnosi na njegovo boravište.

Je li to pravilo i dalje u potpunosti primjenjivo ako se radnika migranta mora smatrati pograničnim radnikom?

- (c) Primjenjuje li se pravo iz predmeta Bernini, kao što je navedeno u prethodnom pitanju, i onda kada dijete radnika migranta kao u predmetnom slučaju nikad nije živjelo u Nizozemskoj?

2. Treba li taj pojam tumačiti na način da se jamstvo koje proizlazi iz pravnog pravila koje je postavila presuda Bernini, kao što je navedeno u prvom pitanju pod (b), primjenjuje i na dijete državljanina države članice, koji obavlja djelatnost kao samozaposlena osoba u drugoj državi članici?

Koliko su važne okolnosti da dijete nikad nije imalo boravište u Nizozemskoj i da roditelj nema boravište u zemlji u kojoj kao samozaposlena osoba obavlja djelatnost?"

Prvo pitanje pod (a)

- 12 Sud koji je uputio zahtjev ovim pitanjem u biti pita može li činjenica da je neka osoba u braku s direktorom i jedinim vlasnikom vlasničkih udjela društva u čiju korist ona obavlja svoju aktivnost kao zaposlena osoba, biti prepreka tome da se tu osobu može smatrati „radnikom” u smislu članka 48. Ugovora i Uredbe br.°1612/68.
- 13 Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda pojam „radnika” u smislu navedenih odredaba ima u okviru Zajednice poseban opseg i ne smije se tumačiti restriktivno. Stoga „radnikom” treba smatrati svaku osobu koja obavlja stvarne i konkretne aktivnosti, osim onih koje su toliko ograničene da su samo marginalne i pomoćne. Značajka je radnog odnosa, prema toj sudskoj praksi, da osoba tijekom određenog vremena u korist druge osobe i pod njezinim vodstvom obavlja činidbe za koje zauzvrat dobiva plaću (osobito vidjeti presude od 3. srpnja 1986., Lawrie-Blum, 66/85, Zb., str. 2121., t. 16. i 17. i od 12. svibnja 1998., Martínez Sala, C-85/96, Zb., str. I-2691., t. 32.)

- 14 Činjenica da je navedena osoba u braku s direktorom i jedinim vlasnikom poduzeća ne može sama po sebi utjecati na tu kvalifikaciju.
- 15 Točno je da je Sud presudio u predmetu od 27. lipnja 1996., Asscher (C-107/94, Zb., str. I-3089., t. 26.), da se direktor društva u kojemu je on jedini dioničar i koji ne obavlja svoju djelatnost u okviru odnosa podređenosti, ne može smatrati „radnikom” u smislu članka 48. Ugovora. Međutim, takvo se rješenje ne može automatski prenijeti na njegovu suprugu. Naime, osobni i vlasnički odnosi između supružnika koji proizlaze iz braka ne isključuju da u organizacijskom okviru društva postoji odnos podređenosti koji je značajka radnog odnosa.
- 16 Postojanje takvog odnosa podređenosti je element koji mora provjeriti nacionalni sud.
- 17 Stoga na prvo pitanje pod (a) valja odgovoriti da činjenica da je neka osoba u braku s direktorom i jedinim vlasnikom vlasničkih udjela društva u čiju korist ona obavlja stvarnu i konkretnu aktivnost nije prepreka da se tu osobu može smatrati „radnikom” u smislu članka 48. Ugovora i Uredbe br. 1612/68 dokle god ona tu aktivnost obavlja u okviru odnosa podređenosti.

Prvo pitanje pod (b) i (c)

- 18 Tim pitanjima, koje valja zajedno ispitati, sud koji je uputio zahtjev u biti pita može li se dijete koje uzdržava državljanin države članice koji svoju aktivnost obavlja kao samozaposlena osoba u drugoj državi članici, a da taj državljanin pritom zadržava svoje boravište u državi čiji je državljanin, pozivati na članak 7. stavak 2. Uredbe br. 1612/68 da bi ishodio financiranje studija pod istim uvjetima kao što su uvjeti koji se primjenjuju na djecu državljana države zaposlenja, a osobito bez određivanja dodatnog uvjeta koji se odnosi na boravište djeteta.
- 19 Kako to proizlazi iz točke 25. navedene presude Bernini, financiranje studija koje je država članica odobrila djeci radnika, za radnika migranta predstavlja socijalnu povlasticu prema članku 7. stavku 2. Uredbe Vijeća (EEZ) br. 1612/68, ako radnik i dalje mora osigurati uzdržavanje djeteta.
- 20 Nizozemska i njemačka vlada tvrde da to pravilo ne može obuhvatiti slučaj pograničnog radnika. Jednakim postupanjem iz članka 7. stavka 2. Uredbe br. 1612/68 samo se nastoji, kao što to proizlazi iz njezine 15. uvodne izjave, olakšati mobilnost radnikâ i integraciju radnika migranta i njegove obitelji u državi članici domaćinu. Odobravanje financiranja za nastavak studija u inozemstvu od strane države domaćina u korist radnika koji sa svojom obitelji ima boravište u drugoj državi članici u tom okviru nije predviđeno. Tako je uvjet boravišta, kao što to zahtijeva nacionalno zakonodavstvo u glavnom postupku, objektivno opravdan i proporcionalan cilju koji se želi postići Uredbom br. 1612/68.
- 21 Kao što je Sud to presudio u presudi od 27. studenoga 1997., Meints (C-57/96, Zb., str. I-6689., t. 50.), takvom argumentacijom povrijeđena je Uredba br. 1612/68. Naime, u četvrtoj uvodnoj izjavi te uredbe izričito je predviđeno da bi

se pravo slobodnog kretanja trebalo priznati „bez diskriminacije stalno zaposlenim, sezonskim, pograničnim radnicima te radnicima čija je djelatnost vezana uz pružanje usluga” i njezin članak 7. bez zadržke se primjenjuje na „radnika državljanina države članice”. Sud je iz toga zaključio i u presudi Meits presudio da država članica odobravanje socijalne povlastice u smislu navedenog članka 7. ne može uvjetovati time da korisnici povlastice svoje boravište moraju imati na državnom području te države članice.

- 22 Valja dodati da je prema ustaljenoj sudskoj praksi cilj načela jednakog postupanja određen člankom 7. Uredbe br. 1612/68 također sprečavanje provođenja diskriminacije na štetu potomaka koje radnik uzdržava (vidjeti presudu od 20. lipnja 1985., Deak, 94/84, Zb., str. 1873., t. 22.). Tako se ti potomci mogu pozvati na članak 7. stavak 2. da bi ishodili financiranje studija pod istim uvjetima kao što su uvjeti koji se primjenjuju na djecu domaćih radnika (navedena presuda Bernini, t. 28.).
- 23 Iz toga slijedi da pod pretpostavkom da nacionalno zakonodavstvo poput ovoga o kojem je riječ u glavnom postupku djeci domaćih radnika ne određuje uvjet boravišta za financiranje njihovih studija, takav uvjet ako se traži od djece radnika državljanina druge države članice, treba smatrati diskriminirajućim.
- 24 Naime, određivanjem takvog uvjeta u nepovoljniji položaj bi se stavilo osobito pogranične radnike kojima je po definiciji boravište u drugoj državi članici, u kojoj u pravilu boravište imaju i članovi njihovih obitelji.
- 25 S obzirom na prethodno navedeno, na postavljeno pitanje valja odgovoriti da se dijete koje uzdržava državljanin države članice koji djelatnost obavlja kao samozaposlena osoba u drugoj državi članici, a da taj državljanin pritom zadržava svoje boravište u državi čiji je državljanin, može pozivati na članak 7. stavak 2. Uredbe br. 1612/68 da bi ishodilo financiranje studija pod istim uvjetima kao što su uvjeti koji se primjenjuju na djecu državljanina države zaposlenja, a osobito bez određivanja dodatnog uvjeta koji se odnosi na boravište djeteta.

Drugo pitanje

- 26 Tim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita može li se dijete koje uzdržava državljanin države članice koji djelatnost obavlja kao samozaposlena osoba u drugoj državi članici, a da isti pritom zadržava svoje boravište u državi čiji je državljanin, pozivati na članak 7. stavak 2. Uredbe br. 1612/68 da bi ishodilo financiranje studija pod istim uvjetima kao što su uvjeti koji se primjenjuju na djecu državljanina države poslovnog nastana, a osobito bez određivanja dodatnog uvjeta koji se odnosi na boravište djeteta.
- 27 U tom pogledu valja podsjetiti da članak 52. Ugovora državljanima države članice koji djelatnost žele obavljati kao samozaposlene osobe u drugoj državi članici osigurava jednako postupanje u državi članici domaćinu i zabranjuje svaku diskriminaciju na temelju državljanstva, koja predstavlja prepreku za pokretanje ili obavljanje takve djelatnosti. Kao što je to Sud presudio u presudi od 10. ožujka 1993. Komisija/Luksemburg (C-111/91, Zb., str. I-817., t. 17.),

navedena zabrana ne odnosi se samo na posebna pravila u vezi s obavljanjem profesionalne djelatnosti, nego i na, kao što to proizlazi iz općeg sustava za ukidanje ograničenja slobode poslovnog nastana (SL 1962, 2., str. 36.), svaku mjeru koja ometa djelatnosti samozaposlenih državljana drugih država članica i koja se sastoji od različitog postupanja prema državljanima drugih država članica u odnosu na nacionalne državljane, a koja je predviđena zakonom ili drugim propisom države članice ili proizlazi iz primjene takve odredbe ili upravnih postupaka.

- 28 Ta se zabrana dakle primjenjuje na određivanje uvjeta boravišta kod odobravanja socijalne povlastice u slučaju kada je utvrđeno da je taj uvjet diskriminirajući (navedena presuda Komisija/Luksemburg, t. 18.).
- 29 Time izraženo načelo jednakog postupanja isto tako ima za cilj sprečavanje provođenja diskriminacije na štetu potomaka koje uzdržava samozaposleni radnik. Zato se određivanje uvjeta boravišta poput onoga iz nacionalnog zakonodavstva protivi tom načelu, tako da to, kao što je navedeno u točki 23. ove presude, treba smatrati diskriminirajućim.
- 30 S obzirom na prethodna razmatranja, na drugo pitanje valja odgovoriti da dijete koje uzdržava državljanin države članice koji djelatnost obavlja kao samozaposlena osoba u drugoj državi članici, a da taj državljanin pritom zadržava svoje boravište u državi čiji je državljanin, može ishoditi financiranje studija pod istim uvjetima kao što su uvjeti koji se primjenjuju na djecu državljana države zaposlenja, a osobito bez određivanja dodatnog uvjeta koji se odnosi na boravište djeteta.

Troškovi

- 31 Troškovi nizozemske i njemačke vlade kao i Komisije, koji su Sudu podnijeli očitovanja, ne nadoknađuju se. Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka.

Slijedom navedenog,

SUD (peto vijeće),

kao odgovor na pitanja koja mu je podnio Commissie van Beroep Studiefinanciering (Žalbena komisija za financiranje studija), rješenjem od 26. rujna 1997. odlučuje:

- 1) **Činjenica da je neka osoba u braku s direktorom i jedinim vlasnikom vlasničkih udjela društva u čiju korist ona obavlja stvarnu i konkretnu aktivnost nije prepreka da se tu osobu može smatrati „radnikom” u smislu članka 48. Ugovora o EZ-u (koji je nakon izmjene postao članak 39. UEZ-a) i Uredbe Vijeća br. 1612/68 od 15. listopada 1968. o slobodi kretanja radnika unutar Zajednice, dokle god ona tu aktivnost obavlja u okviru odnosa podređenosti.**

- 2) **Dijete koje uzdržava državljanin države članice koji radnu aktivnost obavlja kao zaposlena osoba u drugoj državi članici, a da pritom zadržava svoje boravište u državi čiji je državljanin, može se pozivati na članak 7. stavak 2. Uredbe br. 1612/68 da bi ishodilo financiranje studija pod istim uvjetima kao što su uvjeti koji se primjenjuju na djecu državljana države zaposlenja, a osobito bez određivanja dodatnog uvjeta koji se odnosi na boravište djeteta.**
- 3) **Dijete koje uzdržava državljanin države članice koji radnu aktivnost obavlja kao samozaposlena osoba u drugoj državi članici, a da pritom zadržava svoje boravište u državi čiji je državljanin, može dobiti financiranje studija pod istim uvjetima kao što su uvjeti koji se primjenjuju na djecu državljana u državi zaposlenja, a osobito bez određivanja dodatnog uvjeta koji se odnosi na boravište djeteta.**

[Potpisi]

ⁱ Jezik postupka: nizozemski